

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Maximiliani Sandaei E Societate Iesv Doctoris
Theologi Architectura Christiana**

Sandaeus, Maximilianus

Coloniae Agrippinae, 1653

Sermo III. Perpendiculum Architecti Christiani, Exemplum Christi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46065)

qui visa Domini modestia, sobrietate, moderatione, & fortasse audiens differentem de castitate, deque delictis vitæ castæ, & alteritis respondente illi corona, relicta sua Sponsa, quam consensisse reor, & castitatem deinceps coluisse, sequutus est Christum: ideoque peculiariter ab illo fuit dilectus, & ad Evangelistæ decus summum euectus. Vtinam & nos, Christi Domini exemplum sequuti, semper & ubique illos quibuscum agimus, ædificemus. Quod facillimum erit, si illud ad omnem actionem dictionemque nostram adhibeamus instrumentum architectonicum, quo Salvatorem ubique ac semper usum scimus: nimirum Regulam, quæ est Lex Divina ac Humana, secundum quam si cum proximis nostris egerimus, ædificati à nobis recedent, & videntes opera bona glorificabunt Patrem nostrum qui in cœlis est.

S E R M O III.

P E R P E N D I C V L V M

Architecti Christiani

E X E M P L V M C H R I S T I.

REGULÆ adjungunt *Architecti* P E R P E N D I C V L V M, quod est species quedam Regula, aliquatenus ab illâ diversum, juxta descriptionem superius traditam. Eo utitur *Architectus* ad rectitudinem vel obliquitatem structuræ deprehendendam, & commendandam. Istiusmodi Instrumento opus habere *Architectum Christianum*, non est sanè dubium. Cùm enim parietes illius *Fabrice,*

brica, quam erigit, sint virtutes, necesse est earum rectitudinem diligenter explorari: nisi enim recte fuerunt, & ad Perpendiculum, non potest firmiter Aedificium consistere. Huius rei gratia duo prae-mittenda sunt.

ARTICULUS I.

RECTITVDO

Virtutum verarum.

IRTVS omnis si vera, est Recta, tum forma-
liter in se spectata, tum causaliter, efficiendo
rectitudinem in subiecto, cui inhæret. Quod
liquet imprimis ex Sacra Scriptura, in quâ
virtute præditi homines dicuntur *Recti*, & *Recti cordes*:
nempe, ob virtutem, quæ recta est, ac rectos facit. Psal-
mo cxi. *Generatio Rectorum benedicetur*. Ubi siue sumatur
generatio pro seculo & ætate, ut in illo, secundum ali-
quos, *Generatione ejus quis enarrabit*: siue pro sobole & pro-
genie, ut communis est interpretatio, denotans filios &
nepotes ex rectis parentibus ortos, si genitores imiten-
tur, *Recti* significant probos, virtute ornatos, justos; qua-
re Hieronymus vertit: *Generatio Iustorum*. Sed revera, no-
men Hebraicum, ut notat Lorinus, propriè significat
rectos: quos postea *Rectos corde* vocat. In eum Psalmum S.
Augustinus: *Quam bonus Israël Deus iis qui recto sunt corde*:
Rectum autem cor est, non resistere patri emendanti, & credere
pollicenti: non eorum, quibus commoventur pedes. & effunduntur
gressus, atque labuntur. Psalmo vii. eadem utens phrasi di-
vinitus Psalter suavissimè canit ad consolationem ja-

N n 2

istorum

(a) Tesciarim ישרים

storum *Salvos facit Rectos corde*. Qui non deflectunt à rectitudine virtutis, inquit S. Basilius: idemque perpendens, quod immediatè præcesserat. *Consumetur nequitia peccatorum, & diriges justum: Rectus*, inquit, *Iustus nominatur, & rectum cor, quod benè facit*. Quid igitur vult, bis orando Prophetæ? Orat enim, ut qui jam *Rectus est dirigatur*. Nihil, dicit aliquis, obliquum, aut obtortum, seu transversum in recto est. Sed profectò necessaria hac pro Iusto petitio est, ut *rectum mentis ejus propositum, per directionem divinam, & manuuctionem Domini regatur: ne per fragilitatem quandoque, veluti à Canone (regula, perpendiculo) veritatis nutando declinet, neque à veritatis amico perversis ledatur dogmatis*.

SIMILI modò in Psal. VII. S. Augustinus, disputans quomodo saluus fiat Iustus, qui est rectus & sanus? respondet, id non contingere per justificationem à peccato, quasi transferatur à morbo ad sanitatem, sed per conservationem in justitiâ, quomodo medicus, non solum satis facit officio sanando ægrotum, sed etiam conservando sanum. Iterum S. Basilius *Rectus est corde*, ait, qui animum retinet neutrobique vergentem, sic ut neque excedat, neque desit sibi, sed in medio virtutis consistat. Quamobrem è contrario Scriptura illos homines vocat obliquos & obtortos, qui à virtutis medio ad excessum, aut defectum tendunt. Quemadmodum obliqua fit linea, si nunc in curvum, nunc in convexum ejus rectitudo infringatur, seu obliquetur. Sic item cor obliquum est, quod nunc per superbiam arrogantiamque effertur; nunc per ærumnas, calamitates, & dolores deijcitur.

CUM superioribus, de bono & justo, quâ recto, convenit illud Canticorum I. *Recti diligunt Te*: id est, probi, justi, virtute præditi, qui recti sunt corde diligunt Te, ò Sponse cœlestis, ut ex S. Gregorio, Iusto Orgelitano, &

Apo-

Aponio sumitur. Idem indicat Philo Carpathius Cantorum Interpres Græcus, qui describit rectitudinem cordis, quod contineat se ab omni specie delictorum: & rectum corde, qui conscientiam suam DEI Legi conformat, ejusque mandata omnia intento corde perficit. LXX. Interpretes vertunt sententiam illam per abstractū: *Æquitas dilexit Te*, Arabicus, *Rectitudo dilexit Te*: Hebraicus admittit plurale, *Rectitudines dilexerunt Te*: id est, ut interpretantur aliqui, omnes virtutes, omnes virtutis studiosi, probi omnes. Addit Origenes: dicitur Rectitudo diligere Sponsum: quia hæc rectitudo, quæ est custodia mandatorum DEI, præparat cor ad amandum DEUM, expellit iniquitatem, qua pulsa advenit Caritas, in qua summa est rectitudinis & perfectionis. Monet deinde idem Adamantius, ut cogitet quilibet virtutis & perfectionis amans, *Æquiritatem esse Regulam* quandam nempe architectonicam, & illam adhibeat, ac super inducat, ut si quid in anima curuum, si quid tortuosum, ad hujus Regulæ lineam refecetur. Sic erit revera Rectus: ad quod epitheton duo requiruntur: *Vita*, sive actio, & *Intentio*: ut vita & actio in se sit recta, scilicet, honesta & justa: tum, ut quæcunque fiunt, recta intentione fiant. Quare S. Thomas, effatum illud, *Recti diligunt Te*, exponens, per *Rectos* ad significari adfirmat, qui rectam habent intentionem: quales sunt, qui uni DEO placere student, eumque sibi vitæ & operationum omnium finem statuunt.

SED magis universè, *Recti*, sunt virtute præditi, & rectitudo virtus omnis: nam nulla est, quæ non sit rectitudo quædam. Unde definitur ab Augustino: *Bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, qua nemo malè utitur, quam DEUS in homine sine homine operatur*. Rectitudinem autem illam putat Guilielmus Parisiensis lib. de virtut. cap. 12. in eo

consistere, quod versetur inter extrema duo vitiosa: scilicet, in medio est virtus. Porro, peculiari quodam modo nominantur *Recti corde* interdum, qui nunquam deflexerunt à rectitudine per actum peccati; vel exciderunt à gratiâ quam semel acceperunt. Quod insinuari existimant quidam abdito intellectu in versiculo illo psalmi xxxi. *Lætamini in Domino & exultate Iusti, & gloriamini omnes Recti corde.* Quasi invitentur quidem ad lætandum & exultandum in Domino omnes iusti; sed ad gloriantum, solummodo *Recti corde*: quod plus est; quemadmodum & majus illud est, quàm à peccato converti. Eiusdem subtilitatis est additamentum istud: *Justificatum à peccatis* quamvis rectus fiat, aptius correctum dici, quàm *Rectum*.

LEGENDI S. Bernardus *Sermone xxiv. in Cantica, ubi ex recta corporis forma mentem quoque & voluntatem rectam esse debere argumentatur.* Julius Mazarinus in *Psalmum Miserere, discursu 68 & 69.* Joannes Lorinus in *caput vii. Ecclesiasta, & cap. secundum Actuum, ac Psalm. vii.* Cornelius à Lapide *Cantic. i. 4.*

ARTICULUS II.

PRAVITAS

Virtutum falsarum.

ITA appello Virtutes apparentes tantùm; fucatas, fictas, simulatasque. Constat enim multos virtutem simulare, quibus non est nisi falsa virtus; verum vitium. Religionem & obedientiam simulabat Saul coram populo & Samuele. Absolon humanitatem, caritatem, zelum justitiæ erga Israëlitas, qui ad parentis sui tribunal prope-

properabant. Nec David, vir alioqui secundum cor DEI semper fuit insons ab hac pravitate. Nonne ementita ejus fuit benevolentia erga Vriam Ethæum, cui infidiabatur? Innocentiam & divinæ gloriæ, studium simulabat vafre arrogans Pharifæus, Publicani humilis contemptor, & in meliorem se contumeliosus. Judas proditor pietatem præseferens fingebat, impius in cute. Simon Magus fidem etiam, à quâ erat alienissimus ostentabat, lucro inhiâs. Denique, Dæmon ipse cùm se transfiguratur in Angelum lucis, simulat virtutem. Nec Hypocritis est aliud, quam flagitii larva, virtutis fucus.

ALII à veris solidisque virtutibus sunt commendabiles. Ut fuit MARIA Christi Mater, ejus parentes Joachim & Anna: Zacharias & Elizabeth cum sua prole Ioanne Baptista, & tot alii in Evangelii nominati & laudati. Præ cæteris ille verè Israëlita Nathanaël, in quo non fuit dolus Veritatis ipsiusmet testimonio. Quare erat summoperè sollicitus Apostolus ut primitivæ illius, cui præerat Ecclesiæ constitutus Doctor Gentium, consuleret, doceretque veris, non fucatis virtutibus excolendum animum. Quare Ephesios seriò hortabatur ad *Sanctitatem veritatis*, id est, ad veram Sanctitatem. Ad *suc-cingendos lumbos in veritate*: id est, ad coercendos in vera castitate. Epistola ad Corinthios *falsos fratres*, hoc est, simulatores, corripit, exagitat, proscrit, accusat, vitari mandat. Timotheum suum instituit, ut religionem & caritatem funderet in fide non ficta, & congratulatur ei, quod talem fidem habeat. *Quæ, inquit, habitavit primum in avia tua Loide, & matre tua Ennice: certus sum autem, quod & in te.* O præclarum virtutis sinceræ testimoniū! Quod non omnibus dari poterat: quippe, cùm jam tunc reperirentur etiã inter Evangelii præcones, qui ex occasione,

N n 4 quæ-

(a) Ephes. IV. (b) Ephes. VI. (c) 2. ad Corin. II. (d) 2. ad Timoth. I.

quærendo, quæ sua sunt, Christum annunciabant: licet non deessent multi, qui idem faciebant ex veritate, & studio divinæ gloriæ amplificandæ, & religionis Christianæ propagandæ. *Quidam, inquit Paulus, scribit ad Philippenses cap. I. ex contentione Christum annuntiant, non sincere. Et, quidam propter invidiam & contentionem: quidam autem propter bonam voluntatem Christum prædicant.*

ARTICULUS III.

EXEMPLO CHRISTI

Tanquam Perpendiculo, examinatur, & emendatur pravitas Virtutum falsarum.

CVM, ut hætenus est demonstratum, Virtutes aliæ sint veræ, solidæ, sinceræ; aliæ autem falsæ, inanes, & fucatæ, necessarium est, ut Ædificium spirituale ex Virtutibus erectum firmiter consistat, esse ad manum Architecti Christiani instrumentum aliquod, quod virtutes, per sui applicationem discernat: illud autem in Architectonica Christiana est PERPENDICVLVM. Neque hic utar longâ circuitione: nam expeditissimè & perfectissimè secernit à falsa uirtutem veram, veræque actionem examinat, & obliquitatem proclinationemque omnem deprehendit. **EXEMPLUM** Christi Domini. Vita Salvatoris & Legislatoris nostri; ejus dicta & facta; ejus in solitudine oratio, in hominum congressu alloquutio; ejus labor quies, Vigilia; ejus cohortatio, reprehensio, doctrina; ejus silentium, ambulatio, sessio; ejusque omnis conversatio est *Perpendiculū* Architecti Christiani; quod si applicet virtutibus à se exercendis, & in lucem editis, facile quid rectum, quidque distortum; quid in operationibus

tionibus suis æquale, aut inæquale agnoscer, & emendare poterit. Siquidem Christus Salvator non solum virtutum omnium ornamentis excultus fuit, sed etiam factus nobis est à DEO earundem perfectissimum exemplar, mensura, *Perpendiculum*. Hoc sensu, *Omni Christi aditio nostra est instructio*.

Sumo illud ex Zacharia Propheta, qui capite 1. *Perpendiculum*, ait, *extendetur super Ierusalem*: id est, sensu literali, iterum ædificabitur: non enim extendunt artifices perpendiculum, nisi quando ædificant, aut ædificium perficere volunt. Tropologicè autem, sensu ad mores accommodato. Franciscus Ribera, per *Perpendiculum* accipit Legem DEI, quam nuper probavimus esse Regulam nostram Architectonicam, quæ sæpe pro Perpendiculo, & hoc pro illa ponitur, cum Perpendiculum sit quædam Regula. Ait autem quosdam sine Perpendiculo ædificare, qui virtutes virtutibus, operando strenuè, tanquam lapides lapidibus connectentes, regulam veram, quæ ex DEI est, non adhibent considerando, quid secundum illam rectum, quid obliquum; sed oculis metientes, pro Perpendiculo: hoc est, voluntati suæ carnique iudicium relinquentes, quasi rectum amplectuntur, quodlibet, & illud maximè, quod concupiscentia suadet. Sicut mulieres illæ (in quibus procaces animæ, & leves, seque ipsas amantes intelliguntur) dicebant audaciter Jeremiæ, cap. XLIV. *Sermonem quem loquutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te, sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore nostro*. At cum Dominus misericors & miserator revertitur ad Ierusalem, & plenè animam occupat, extenditur Perpendiculum super Ierusalem, & omnia DEI voluntate definiuntur; pulsaque concupiscentia regnat Spiritus, & Lex DEI: ut dici possit de illo: *In Lege Domini voluntas ejus: & in Lege ejus meditabitur die ac nocte* Psal. 1.

BONA hæc est interpretatio, & moralis expositio: sed illi non cedit, quæ nostro est magis accommodata instituto, & Perpendiculo, tanquam symbolo CHRISTVM, eiusque vitam & mores designari significat: nam alibi quoque Mensuræ Architectonicæ figura symbolicè exprimitur. Certè. Apocalypsis XXI. ubi agitur de mensuranda Civitate sancta, quæ est imago Ædificii spiritualis, aut hæc illius, scribit Ioannes: *Quiloquebatur mecum habebat mensuram arundineam, ut metiretur Civitatem: & mensura est murum ejus, mensura hominis, qui est Angeli.* Quod Glossa Christo accommodat, tanquam Ecclesiæ militantis & & triumphantis Mensuræ.

Hoc schemate fortasse vocatur Christus Disciplina, Psalmo secundo, *Apprehendite Disciplinam*, ne quando irascatur Dominus. Quod Chaldæus vertit: *recipite doctrinam*: LXX. autem, *ἀπαλαύωσι παιδείας*, *apprehendite velut manu disciplinam*. Vbi Disciplina Hebraicè est *Bar*, quod significare potest filiū, & illud, *apprehēdite*, adorare: quare vertunt multi, *Adorate Filium*. Itaque Filius DEI adorandus, Christus JESVS, est *Disciplina*, *Doctrina*, *Perpendiculum*, ad quod omnis rectitudo in Virtutum Ædificio est constituenda. Huc facit, quod superius adduximus et Canticorum I. *Recti diligunt te*, ubi LXX. *Rectitudo*, vel *Aequitas*, id est Christus, ut interpretatur D. Gregorius Nyssenus. Simili sensu Clemēs Alexandrinus lib. I. Stromat. auctor est à Petro Apostolo, Christum appellari solitum Legem & Rationem, quam ille regiam, & animatam prædicat. Porro, Christum Dominum non solum esse Perpendiculum, quo æquetur Ædificium humanum, & examinetur rectitudo structuræ hominis, sed etiam Angeli, observat S. Augustinus lib. I. de Consensu Evangelistarum cap. 55. sic scribens: *Consultum est divina providentia mortalibus, quorum temporalis vita in rebus orientibus et*

occidentibus occupata tenebatur. ut eadem ipsa DEI Sapientia ad
 vitam Personæ suæ homine adsumpto, in quo temporaliter nas-
 ceretur, viveret, moreretur, resurgeret, congrue salutis nostræ dicen-
 do & faciendo patiendo & sustinendo, fieret & deorsum homini-
 bus exemplum redeundi, & iis, qui sursum sunt, Angelis, exem-
 plum manendi.

ARTICULUS IV.

EXEMPLVM CHRISTI

*Quomodo applicandum sit, tanquam Perpendiculum, ab
 Architecto Christiano.*

EXACTISSIMVM est Perpendiculū Salvatoris nostri
 Exemplum, ad quod si virtutes omnes exigeremus,
 facile quid illis desit in notitiam nostram veniret. Vis
 scire, an Humilitas tua, abjectio, & tui ipsius contem-
 ptus rectè confurgant? applica Perpendiculum. Consi-
 dera idem talem illum qui dixit: *Discite a me, quia mitis
 sum & humilis corde* Matthæi XI. Qui nunquam legitur
 cum ullo hominum contendisse de primo loco, primo
 accubitu, primis salutationibus, ambulatione ad dexte-
 ram, sessione in capite, præcedentiâ in egressu, & simili-
 bus ambitionis quisquiliis. Qui cum orta esset conten-
 tio inter Discipulos quis eorum videretur esse major,
 præcepit humilitatis officium, præmissio inter suos &
 alleclis discrimine: *Luc. XXI, 24. Reges Gentium dominan-
 tur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.
 Vos autem non sic, sed qui major est in vobis, fiat sicut minor: &
 qui præcessor est, sicut ministrator.* Adducit deinde Exem-
 plum suum velut Perpendiculum: *Ego in medio vestrum
 sum, sicut qui ministrat.*

AMBI-

AMBIGIS de Patientiæ tuæ rectitudine? arripe Perpendiculum, & accommoda. Christus cum malediceretur, inquit Petrus Apostolus, (a) non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste. Ad hujus ergo similitudinem & imaginem, ut monet S. Ambrosius, (b) Iustus suæ vitæ cupiens instituta formare, accusatus tacet, læsus remittit, dissimulat læsionem, & non aperit os suum, ut illum imitetur, qui sicut Agnus ad victimam ductus, non aperuit os suum: & cum possit habere quod referat, magis vult silere, quam dicere: ipse enim Dominus IESVS cum accusaretur, tacebat; & cum percuteretur, non repercutiebat. Dubitas de æqualitate Obedientiæ? appone Perpendiculum. (c) Christus factus est obediens usque ad mortem: mortem autem Crucis. Subditus erat DEUS homini: & tu te opponis legitimo magistratui. Quid refragaris terra & cinis? Vereris curvitatem in studio Paupertatis Religiosæ? examina illam ad Perpendiculum. *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habuit ubi caput reclinaret. Lucæ 1x. 58.*

(a) 1. Petri 2. 23. (b) S. Amb. in Psal. xxxvii. (c) Ad Philip. ii. 8.

SERMO IV.

NORMA

Architecti Christiani

EXEMPLVM SANCTORVM.

ARTI-

(a) Vir
ni 2. (c) U